

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**GENEL KURUL
KARAR**

METİN İYİDİL BAŞVURUSU (2)

Başvuru Numarası : 2020/3067
Karar Tarihi : 12/12/2024

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN
Başkanvekili : Basri BAĞCI
Üyeler : Engin YILDIRIM
Rıdvan GÜLEÇ
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Kenan YAŞAR
Muhterem İNCE
Yılmaz AKÇİL
Ömer ÇINAR
Metin KIRATLI
Raportör : Muzaffer KORKMAZ
Başvurucu : Metin İYİDİL
Vekili : Av. Abdullah KAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, istinaf mahkemesinin beraat hükmüyle birlikte verdiği tahliye kararına itiraz edilmesi üzerine bu kararın kaldırılması ve hukuka aykırı bir şekilde tutuklama kararı verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

6. Birinci Bölüm tarafından başvurunun Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe girişimi sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (*Aydın Yavuz ve diğerleri*, § 51, *Mehmet Hasan Altan* (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Bu kapsamda olay tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde korgeneral rütbesiyle görev yapmakta olan başvurusunun darbe teşebbüsüne katıldığı iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu, Başsavcılık tarafından 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başsavcılık 19/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, tasarlayarak öldürme ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle başvurusunu Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte, isnat edilen suçlardan başvurusunun tutuklanmasına karar vermiştir.

14. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 30/5/2017 tarihli iddianamesi ile başvurusunun Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde hakkında kamu davası açılmıştır.

15. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/517 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

16. Yargılama sonunda Mahkemenin 27/4/2018 tarihli kararıyla başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

17. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmünü kaldırarak başvurunun beraatine ve tahliyesine hükmetmiştir.

18. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı 15/1/2020 tarihinde tahliye kararına itiraz etmiştir. Söz konusu itiraz Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi tarafından yerinde görülünceye incelenmesi amacıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesine gönderilmiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi 15/1/2020 tarihli kararı ile itirazı kabul etmiş ve başvurunun tutuklanmasına yönelik olarak yakalama emri çıkarılmasına karar vermiştir.

19. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi belirtilen karar kapsamında hazır edilen başvurunun ifadesini almış ve 16/1/2020 tarihinde, başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Metin İYİDİL'e isnat edilen Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçunun vasfı ve mahiyeti, CMK'nin 100/3-a maddesi kapsamında kalan suçlardan olması, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmüne dayanak yapılan tanık anlatımları ve diğer deliller, eylemlerin niteliği, tutukluluk süresi, hükmün henüz kesinleşmemiş olması, sanığa isnat edilen suçun gerektirdiği cezanın mahiyeti ile sanığın daha önce devlet kademesinde bulunduğu görevleri itibarıyla kaçma şüphesi gözetilerek adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı ve atılı suç bakımından tutuklamanın orantılı bir tedbir niteliğini taşıdığı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5 ve 6. maddesindeki koşullara uygun olduğu cihetle, CMK'nin 100/1,2-a, 3-a-11 ve 101, 104/2 maddeleri gereğince sanığın Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçundan TUTUKLANMASINA... [karar verildi.]"

20. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, itiraz mercii olan Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesi ise 20/1/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanığa yüklenen suçun niteliği, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu gösteren dosya kapsamındaki bilgi ve belge içerikleri, atılı suçun CMK'nin 100/3-a-11 maddesinde düzenlenen suçlardan oluşu, yüklenen suç için öngörülen ceza miktarı karşısında kaçma şüphesinin varlığı, adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı ve atılı suç bakımından tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliğini taşıması, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi'nin takdiri ve dayandığı gerekçelere göre sanığın tutuklanmasına ilişkin verilne tutuklama kararında bir isabetsizlik bulunmadığından, yapılan itirazın reddine karar vermek gerekli görülmüştür."

21. Başvurucu, anılan kararı aynı tarihte öğrendiğini ifade etmiştir.

22. Başvurucu 22/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının başvuru hakkındaki beraat hükmünü temyiz etmesi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesi 1/7/2020 tarihinde eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle beraat hükmünün bozulmasına ve başvurunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Devam eden sürecin sonucunda 11/11/2022 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvuru hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüse yardım etme suçundan 15 yıl 10 ay hapis cezasına hükmedilmiş, ayrıca başvurunun tutukluluk hâlinin hükümle birlikte devamına karar verilmiştir.

24. Başvurucu, mahkûmiyet hükmünü temyiz etmiştir. Temyiz mercii olan Yargıtay 3. Ceza Dairesi 3/6/2024 tarihli kararla temyiz talebini esastan reddederek hükmü onamış ve mahkûmiyet hükmü aynı tarihte kesinleşmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu, hakkında beraat hükmü verilerek tahliyesine karar verildiğini ancak Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına yaptığı itirazın kabulü üzerine tutuklandığını belirtmiştir. Başvurucu; beraat hükmü ile birlikte suç isnadının sona erdiğini ve beraat hükmünün geçerliliğini sürdürdüğü bir dönemde hakkında tutuklama kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, ayrıca hükümle birlikte verilen tahliye kararının hükme bağlı olduğu için itiraz kanun yoluna tabi olmadığını, böylelikle tahliye kararına itirazı inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesinin karar verme yetkisinin bulunmadığını ifade ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, yaşam hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; tutuklama tedbiri için aranan kuvvetli suç şüphesinin somut olayda mevcut olduğu, tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları birlikte değerlendirildiğinde başvuru yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığına söylenemeyeceği ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu belirtilerek başvurunun ihlal iddiasının yerinde olmadığı ifade edilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını yineleyerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi uygun görülmüştür.

30. Somut olayda ilk olarak Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/4/2018 tarihli kararıyla başvurunun mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verildiği, istinaf kanun yolu aşamasında ise Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmünün kaldırılarak başvurunun beraatine ve tahliye edilmesine hükmedildiği görülmüştür. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına itiraz etmesi üzerine başlayan süreçte de başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına 16/1/2020 tarihinde karar verilmiştir.

31. Başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında dayanağını bulan suç isnadına bağlı tutulma hâli 27/4/2018 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği mahkûmiyet hükmü ile birlikte sona ermiş ve başvurunun tutulma hâli mahkûmiyete bağlı tutulma hâline, diğer bir deyişle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "*mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi*" şeklindeki tutma biçimine dönüşmüştür. Ancak 14/1/2020 tarihinde verilen beraat hükmü ile birlikte mahkûmiyet hükmü ortadan kalktığı için başvurunun mahkûmiyete bağlı tutulma hâli de anılan tarihte kendiliğinden sona ermiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına itiraz etmesi üzerine başlayan süreç sonunda başvurunun tutuklandığı 16/1/2020 tarihinde başvuru hakkındaki -1/7/2020 tarihinde bozulan- beraat hükmü her ne kadar kesinleşmemiş ise de geçerliliğini korumaktadır. Buna göre başvurunun tutuklanma tarihinde hakkında bir suç isnadı ve mahkûmiyet hükmü bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurunun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, bir suç isnadına bağlı tutulma yahut mahkûmiyete bağlı tutulma hâli arz etmediği ve bu tutmanın Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan -kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği- durumlar arasında yer almadığı sonucuna varılmıştır.

32. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuru yollarının tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddialarına yönelik olarak öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceklerini belirterek anılan iddiaları başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmaktadır (*Reşat Ertan*, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; *Ömer Köse*, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; *Eyyüp Güneş* [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; *Murat Ağirel ve diğerleri* [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26). Somut başvuruda da 3/6/2024 tarihli kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunduğundan başvurunun mezkûr iddiaları yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceği değerlendirilmiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamıştır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. İstinaf mahkemesinin beraat hükmüyle birlikte verdiği tahliye kararına itiraz edilmesi üzerine bu kararın kaldırılarak hukuka aykırı bir şekilde tutuklama kararı verilmesi nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Başvurucu hakkında 15 Temmuz 2016 gecesı FETÖ/PDY mensuplarınca gerçekleştirilen askeri darbe teşebbüsü sonrasında verilen gözaltı ve akabindeki tutuklama kararı bağlamında hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 30/5/2017 tarihli iddianamesi ile aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

3. Gerçekleştirilen yargılama sonucunda 27/4/2018 tarihli kararla başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiş ve başvuru bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. İstinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi ise 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmünü kaldırarak başvurunun beraatine ve tahliye edilmesine hükmetmiştir. Bununla birlikte Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı 15/1/2020 tarihinde tahliye kararına itiraz etmiştir. Söz konusu itiraz Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi tarafından yerinde görülmeyerek incelenmesi amacıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesine gönderilmiş ve bu Daire 15/1/2020 tarihli kararı ile itirazı kabul ederek başvurunun tutuklanmasına yönelik yakalama emri çıkartılmasına karar vermiştir.

5. Ardından Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi belirtilen karar kapsamında hazır edilen başvurunun 16/1/2020 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, bu karara yaptığı itiraz reddedildikten sonra süresi içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucu, hakkında beraat hükmü verilerek tahliyesine karar verilmesine rağmen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına yaptığı itirazın kabulü üzerine tutuklandığını belirterek beraat hükmü ile birlikte suç isnadının sona erdiğini ve beraat hükmünün geçerliliğini sürdürdüğü bir dönemde hakkında tutuklama kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu ve dolayısıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Mahkememiz çoğunluğu ise başvurunun yargılanması sürecinde geline aşamada 11/11/2022 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvuru hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüse yardım etme suçundan 15 yıl 10 ay hapis cezasına hükmedilmiş ve bu mahkûmiyet hükmünün Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/6/2024 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiş olduğunu dikkate alarak Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı gereğince başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir.

8. Çoğunluk kararına göre tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuru tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceklerdir. Mahkememiz çoğunluğu (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağirel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26) kararlarını da örnek göstererek bu başvuruda da kesinleşmiş bir hüküm bulunduğundan başvuru tutuklama tedbiri açısından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceğine işaret etmektedir (Bkz.: § 32).

9. Gerçekten 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen kişilerin tazminat davası açabilecekleri öngörülmekte olup Anayasa Mahkemesi tutuklamanın hukukiliğini incelediği bireysel başvurularda başvuru hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi durumunda tutuklamanın hukukiliğini incelemeyip 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin öngördüğü tazminat yolunu tüketmek gerektiğine işaret etmektedir.

10. Tutuklamanın hukukiliği ile ilgili gerçekleştirilen bireysel başvuru incelemelerinde de ifade edildiği üzere kişiler sadece Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında sayılan durumlardan birinin varlığı halinde ve şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla bu özgürlüklerinden mahrum bırakılabilecektir. (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

11. Nitekim konumuz bağlamında kişi özgürlüğünden mahrum bırakılabilecek durumlardan birisi olarak karşımıza 19. maddenin ikinci fıkrasındaki "*mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi*" istisnası çıkmaktadır. Konumuz bağlamındaki ikinci istisna ise aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin kaçma, delilleri yok etme veya değiştirmeyi önleme amaçlı tutuklanma halidir. Bu ikincisine genel olarak suç isnadına bağlı tutma da denilmektedir.

12. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre suç isnadına bağlı tutma bağlamında kişinin mahkûm olması sonrasındaki aşamadaki tutulma suç isnadına bağlı olarak değil mahkûmiyete bağlı tutma olarak kabul edilmekte olup bu bağlamda Mahkememiz ikisi arasında fark olduğuna işaret etmektedir. Anayasa Mahkemesine göre, mahkûmiyete karar verilmekle isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmektedir. Bu durumdaki tutulmanın kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine dayalı olan *suç isnadına bağlı tutma* niteliğinde olmadığı açıktır. Hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamı veya tutuklama kararı sonrasındaki hürriyetten yoksun kalmanın *mahkûmiyete bağlı tutma* olarak kabulü için mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi de gerekmemektedir (Bkz.: Ç.Ö. [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, § 35).

13. Bununla birlikte kişi hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün istinaf veya temyiz aşamalarında kanun yolu mercii tarafından bozulması durumunda ilk derece mahkemesinin hükmü ortadan kalkarak mahkûmiyete bağlı tutma hâli, bozma kararının verildiği tarih itibarıyla suç isnadına bağlı tutmaya dönüşmektedir. (Mehmet Şimşek, B. No: 2018/10953, 22/7/2020, § 59).

14. Dolayısıyla bunların dışında bir tutma hali Anayasa'nın 19. maddesi ile uyumlu değildir. Somut bireysel başvuruya konu tutma hali ise bu iki durumdaki tutmaya da benzememektedir. Zira somut olayda başvurunun Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/4/2018 tarihli kararıyla mahkûmiyetine hükmedilmiş ancak Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmü kaldırılarak başvurunun beraatine ve tahliye edilmesine hükmedilmiştir.

15. Bireysel başvuruya konu tutma hali ise Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının beraate binaen verilen tahliye kararına itiraz etmesi üzerine başlayan süreçte başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan 16/1/2020 tarihinde tutuklanması karardır.

16. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu tutulma hali ne 19. maddenin ikinci fıkrasına ne de aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki tutma haline girmektedir. Zira artık Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin hakkındaki mahkûmiyet hükmünü kaldırarak başvurunun beraatine hükmettiği 14/1/2020 tarihli karar sonrasında bu kararın istinafin verdiği bir "bozma kararı" değil bir "beraat kararı" olduğu dikkate alındığında burada bir suç isnadına bağlı tutma durumundan da bahsedilememektedir.

17. Dolayısıyla ortada anayasal ve kanuni temeli olmayan bir tutma hali olduğu aşıkardır. Anayasa Mahkemesinin tutuklamanın hukukiliği ile ilgili yapılan bireysel başvurularda kişinin mahkûmiyetinin kesinleşmesi durumunda artık tutuklamanın hukukiliğini incelemeyip başvurunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin öngördüğü tazminat yolunu tüketmesi gerektiği şeklindeki içtihadı kendi içinde tutarlı bir yol olmakla birlikte somut bireysel başvuruda da aynı sonuca ulaşmanın anayasal açıdan sorunlu olduğu kanaatindeyim.

18. Zira bu başvuruya konu tutma biçimi Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar arasında yer almamaktadır. Dolayısıyla başvurunun tutulmasının bu yönü ile hiçbir anayasal temeli mevcut değildir. Bunun içindir ki Mahkememizce başvurunun öncelikle bu biçimdeki bir kişi özgürlüğünden mahrum bırakılmanın anayasal dayanağı bulunmaması nedeniyle başvurunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilerek sonuçlandırılması gerekirdi.

19. Mahkememiz çoğunluk kararındaki yaklaşım esasında Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun burada da tüketilmesi gerektiği ve bu yolun tüketilmesi sonrasında da ihlalin devam etmesi durumunda yapılacak bireysel başvuruda ihlal iddiasının ancak Anayasa Mahkemesi tarafından inceleneceği anlamına gelmektedir. Oysa hiçbir anayasal temeli olmayan bir tutma hali olduğu açık olan bu durumda yine de tazminat yolunun gösterilmesi esasında kişi özgürlüğü ve güvenliği ile ilgili konumuz bağlamında söz konusu olan anayasal güvenceleri anlamsız kılacak bir yaklaşımdır.

20. Kaldı ki çoğunluk kararında "başvurunun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, bir suç isnadına bağlı tutulma yahut mahkûmiyete bağlı tutulma hâli arz etmediği ve bu tutmanın Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan -kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği- durumlar arasında yer almadığı" (§ 31) şeklindeki gerekçede de ifade edildiği üzere zaten somut başvuruya konu tutmanın anayasal temeli olmadığı açıkça vurgulanmaktadır.

21. Bu bağlamda somut bireysel başvuru formunda maddi ve manevi tazminat talebine yer verilmeyip sadece kişi özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi talep edildiği halde çoğunluk kararında ihlal sonucuna ulaşılmayıp başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez bulunması önemli bir çelişkidir.

22. Zira Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen yol açıkça bir tazminat yolu olup bu tazminat için öncelikle tutmanın hukuka aykırı olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Çoğunluk kararında zaten açıkça başvuru hakkındaki tutmanın *"Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan -kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği- durumlar arasında yer almadığı"* tespitinde bulunulduğuna (bkz.: § 31) ve başvurucu da tazminat talebinde bulunmadığına göre bu durumda yine de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen yolu etkili yol olarak göstermenin bu yönü ile hiçbir anlamı olmayacaktır.

23. Bunun yanında kabul edilemezlikle sonuçlandırılan bir bireysel başvuru dosyasında çoğunluk kararında olduğu gibi başvurunun esası ile ilgili tespitlerde bulunmak Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yöntemine de uygun değildir. Hele de başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesiyle verilen bir kabul edilemezlik kararında esasa ilişkin değerlendirme yapmak bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi ile ilgili önemli kafa karışıklıklarına da sebebiyet verebilecektir.

24. Ek olarak, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunan bir bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesinin dosyanın esası ile ilgili tespitlerde bulunması başvurunun gösterilen başvuru yolunu tükettikten sonra yapacağı ikinci bireysel başvuruda ihsas-ı rey anlamına gelebilecektir. Dolayısıyla bu biçimdeki bir değerlendirmenin çoğunluk kararında bulunması bu yönü ile de sorunludur.

25. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle başvurunun Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğundan Mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna ilişkin kararına katılmamaktayım.

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ